

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Оглядова лекція

1. Праця як предмет наукового економічного дослідження

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "праця";
- властивості праці;
- кількісні та якісні характеристики праці;
- елементи процесу праці.

2. Види праці та їх характеристика

Рекомендована структура відповіді:

- види праці в залежності від її змісту (проста, складна, репродуктивна, творча, розумова, фізична праці);
- види праці в залежності від її характеру (конкретна, абстрактна, індивідуальна, колективна праці);
- види праці в залежності від її результатів (жива, уречевлена праця);
- види праці в залежності від застосованих речовинних елементів та ступеня залучення людини (ручна, механізована, машинна, автоматизована праця);
- види праці за методами залучення до неї людини (праця за економічним або не економічним примусом, добровільна праця).

3. Сутність та структура системи соціально-трудо­вих відносин

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття ”соціально-трудо­ві відносини”;
- форми існування соціально-трудо­вих відносин;
- характеристика складових системи соціально-трудо­вих відносин (сторони, суб'єкти, рівні, предмети, принципи, типи соціально-трудо­вих відносин);
- фактори формування та розвитку соціально-трудо­вих відносин у сучасному суспільстві.

4. Соціальне партнерство у соціально-трудо́вій сфері

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття ”соціальне партнерство”;
- передумови виникнення соціального партнерства (історичні, посилення концентрації і централізації капіталу, зростання профспілкового руху, активна державна соціальна політика, розвиток демократичних процедур управління суспільством);
- фактори, що впливають на ступінь розвитку соціального партнерства в країні;
- характеристика системи соціального партнерства (структура, функції, форми та принципи функціонування).

5. Заходи та методи регулювання соціально-трудо­вих відносин

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття ”соціально-трудо­ві відносини”;
- характеристика системи заходів регулювання соціально-трудо­вих відносин (громадських і державних);
- характеристика методів регулювання соціально-трудо­вих відносин (соціальне партнерство, адміністративні та економічні методи);
- сутність та структура механізму соціального партнерства у соціально-трудо­вій сфері.

6. Сутність, завдання та напрями моніторингу соціально-трудової сфери

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "моніторинг соціально-трудової сфери";
- завдання моніторингу соціально-трудової сфери (методичні, наукові, інформаційні);
- структура системи моніторингу соціально-трудової сфери;
- характеристика основних напрямків моніторингу соціально-трудової сфери (соціально-демографічні та міграційні процеси; зайнятість, ринок праці та безробіття; соціально-трудові процеси на підприємствах; умови та охорона праці; доходи та рівень життя населення; соціально-психологічний клімат у трудових колективах).

7. Сутність, структура та заходи регулювання доходів населення

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття ”доходи населення”;
- економічна природа доходів населення;
- структура доходів населення (за формою вираження (грошові, натуральні доходи), в залежності від урахування фактору цін (номінальні, реальні доходи), від джерел формування (доходи від офіційної або прихованої економічної діяльності));
- характеристика заходів державного регулювання доходів (заходи прямого та непрямого регулювання доходів).

8. Оцінювання та регулювання рівня і якості життя населення

Рекомендована структура відповіді:

- визначення понять "рівень життя населення", "якість життя населення";
- структура та зміст системи соціальних індикаторів рівня життя населення в Україні;
- міжнародні показники рівня життя населення (індекс розвитку людського потенціалу, індекс людської бідності);
- система державних стандартів і гарантій як основа державного регулювання рівня і якості життя населення в Україні.

9. Характеристика процесів формування та функціонування внутрішніх ринків праці

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "внутрішній ринок праці організації";
- причини виникнення та існування внутрішніх ринків праці;
- переваги існування внутрішніх ринків праці для роботодавців і працівників;
- взаємозв'язок внутрішніх ринків праці і профспілок.

10. Поняття та показники продуктивності праці

Рекомендована структура відповіді:

- визначення понять "продуктивність" та "продуктивність праці";
- сутність продуктивності праці в аспекті продуктивності трудової діяльності та ефективності використання праці;
- показники продуктивності праці в залежності від способу вимірювання результатів діяльності (натуральні, умовно-натуральні, трудові, вартісні);
- показники продуктивності праці в залежності від мети дослідження (середні, граничні, рівневі).

11. Методи вимірювання продуктивності праці

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "продуктивність праці";
- сутність продуктивності праці в аспекті продуктивності трудової діяльності та ефективності використання праці;
- векторні методи вимірювання продуктивності праці;
- багатофакторні методи вимірювання продуктивності праці;
- метод надлишку сукупної продуктивності;
- багатокритеріальні методи вимірювання продуктивності праці.

12. Фактори та резерви зростання продуктивності праці

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття ”продуктивність праці”;
- визначення поняття ”фактори продуктивності праці”;
- класифікація факторів продуктивності праці за ступенем впливу на ці фактори (зовнішні нерегульовані та частково регульовані, регульовані (матеріально-технічні, організаційні, соціально-економічні));
- класифікація факторів продуктивності праці в залежності від їх впливу на продуктивність (прямі та непрямі);
- визначення поняття ”резерви продуктивності праці”;
- класифікація резервів продуктивності праці (за змістом, можливістю використання, місцем виявлення і використання).

13. Поняття та структура витрат на персонал

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "витрати на персонал";
- структура витрат на персонал підприємства (пряма оплата, оплата за невідпрацьований час, премії та нерегулярні виплати, зарплата у натуральній формі, витрати підприємства на оплату житла працівників, соціальне забезпечення, професійне навчання, утримання громадських служб, податки на робочу силу);
- джерела інформації про витрати на робочу силу;
- методи регулювання витрат на персонал (регулювання чисельності, аналіз і регулювання загальних витрат, підвищення ефективності діяльності).

14. Сутність та основні принципи організації оплати праці

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "оплата праці" з позиції відносин власності, як елемент ринку праці та організації праці;
- функції заробітної плати (відтворювальна, стимулююча, вимірювально-розподільна, ресурсно-розподільна, формування платоспроможного попиту);
- визначення поняття "організація оплати праці";
- принципи організації оплати праці (забезпечення випереджальних темпів росту продуктивності праці над темпами росту зарплати, диференціація заробітної плати, рівна оплата за рівну працю тощо).

15. Елементи організації оплати праці

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття ”організація оплати праці”;
- суб'єкти організації оплати праці (органи державної влади та місцевого самоврядування, власники та їх об'єднання, профспілки, працівники);
- елементи організації оплати праці (державне і колективно-договірне регулювання, нормування праці, тарифна система, форми і системи оплати праці, системи преміювання).

16. Сутність, функції та структура тарифної системи

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "тарифна система оплати праці";
- функції тарифної системи (диференціація розмірів заробітної плати, встановлення оптимального співвідношення між темпами зростання продуктивності праці і середньої зарплати, визначення необхідної кваліфікаційного складу працівників);
- елементи тарифної системи та їх характеристика (ДКХ, тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів, доплати і надбавки).

17. **Форми і системи оплати праці**

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "система оплати праці";
- класифікація систем оплати в залежності від форм оплати праці (системи відрядної, почасової форми, комбіновані системи);
- класифікація систем оплати за характером впливу на результат праці (прямі, непрямі);
- класифікація систем оплати залежно від показників оцінки трудового внеску працівників (прості, преміальні);
- класифікація систем оплати залежно від кількості суб'єктів оцінки результатів праці (індивідуальні, колективні).

18. Колективні системи оплати праці

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття "виробнича бригада";
- сутність колективної системи оплати праці та передумови її застосування;
- елементи колективної системи оплати праці та їх характеристика (бригадний фонд оплати праці, механізми його розподілу, бригадні та індивідуальні системи преміювання).

19. Оплата праці державних службовців та працівників бюджетної сфери

Рекомендована структура відповіді:

- визначення поняття ”державний службовець”;
- структура системи оплати праці державних службовців (посадові оклади, надбавки за вислугу років, за особливі умови державної служби, премії);
- зміни у системі оплати праці державних службовців, передбачені у новому Законі України ”Про державну службу”;
- характеристика системи оплати праці працівників бюджетної сфери.

20. Організація преміювання працівників

Рекомендована структура відповіді:

- сутність преміювання та його роль в системі організації оплати праці на підприємстві;
- види систем преміювання в залежності від економічного і функціонального призначення (загального або спеціального призначення), кількості учасників (індивідуальні або колективні), кількості показників (прості або складні), характеру зростання виплат (пропорційні, прогресивні, регресивні);
- структура системи преміювання (джерело коштів, показники та умови преміювання, розміри, шкали та терміни преміювання і т.д.).

21. Принципи організації безтарифних систем оплати праці

Рекомендована структура відповіді:

- сутність безтарифної системи оплати праці;
- основні ознаки безтарифних систем оплати праці (тісний зв'язок оплати праці працівника з колективним фондом оплати праці, присвоєння кожному працівнику коефіцієнтів кваліфікаційного рівня, визначення коефіцієнтів трудової участі працівників);
- переваги безтарифних систем оплати праці у порівнянні з тарифними.

22. Державне регулювання в сфері оплати праці

Рекомендована структура відповіді:

- сутність та значення державного регулювання оплати праці в сучасних умовах;
- напрями державного регулювання оплати праці та їх характеристика (встановлення мінімальної заробітної плати, державні норми і гарантії з оплати праці, визначення умов оплати праці працівників, що фінансуються з бюджету та керівників державних підприємств, оподаткування оплати праці).

23. Аналіз і планування продуктивності праці на підприємстві

Рекомендована структура відповіді:

- мета і завдання аналізу продуктивності праці;
- напрямки аналізу продуктивності праці (аналіз виконання плану з продуктивності праці, аналіз трудомісткості продукції);
- мета планування продуктивності праці;
- напрямки планування продуктивності праці (розрахунок темпів зміни продуктивності праці, планування середньорічного виробітку одного працівника, планування трудомісткості).

24. Аналіз і планування чисельності та складу персоналу

Рекомендована структура відповіді:

- мета і завдання аналізу чисельності та складу персоналу;
- напрямки аналізу (розрахунок показників чисельності персоналу, дослідження структури персоналу, аналіз руху персоналу);
- мета і принципи планування чисельності та складу персоналу;
- напрямки планування (планування використання робочого часу, планування кількісної і якісної потреби в персоналі, планування структури персоналу).

25. Аналіз і планування заробітної плати

Рекомендована структура відповіді:

- завдання аналізу заробітної плати;
- напрямки аналізу (оцінка використання фонду оплати праці за окремими категоріями персоналу та структурними елементами, аналіз складу і структури фонду оплати праці за видами виплат, аналіз рівня і динаміки середньої заробітної плати, визначення співвідношення темпів зростання середньої заробітної плати і продуктивності праці);
- напрямки планування заробітної плати (планування фонду оплати праці за структурними елементами, планування фонду оплати праці за категоріями персоналу, планування середньої заробітної плати).